

FRANCE BEVK

(17. 09. 1890 – 17. 09. 1970)



KAZALO

1.	ŽIVLJENJEPIS	3
2.	DELO	3
3.	BIBLIOGRAFIJA	4
4.	FRANCE BEVK – KAPLAN MARTIN ČEDERMAC	6
5.	VIRI	8

1. ŽIVLJENJEPIS

France Bevk je bil rojen leta 1890 v Zakojci pri Cerknem na Goriškem. Umrli je na svoj 80. rojstni dan. Že v zelo zgodnjih letih je začel kazati zanimanje za knjige. Že pri rojstnih 16. letih mu je revija Domači prijatelji objavila črtico Vstajenje. Po končani osnovni šoli je šel kot trgovski vajenec s sedemnajstimi leti v učiteljsko šolo, po priporočilu cerkljanskega dekana Franca Knausa, ki je zasledil njegove prispevke v reviji. S sošolci je sklenil izdajati dijaški literarni list imenovan Alfa, ki je izhajal vse dokler zanj niso izvedeli profesorji. Tudi po tem, se Bevkova ustvarjalnost ni ustavila. Še naprej je pošiljal pesmi dijaškemu listu Zora in urednici Domačega prijatelja Zofki Kvedrovi. Po maturi, leta 1913, je šel učiti v domače hribe, v mesto Orehok, kasneje pa je bil premeščen v Novake nad Cerknim. Štiri leta po maturi je moral na vzhodno fronto.

Med vojno so ga preganjali zaradi protiavstrijskega mišljenja. Ko se je vrnil, je opustil učiteljski poklic in postal urednik ljubljskega Večernega lista. Ko pa je ta prenehal izhajati, se je odločil za urejanje kulturne rubrike časopisa Slovenec. Hkrati je svoj čas posvetil gledališču in vodil ljudski oder ter režiral. Proti koncu leta 1920 se je kljub fašističnemu pritisku vrnil v Gorico in ohranjal slovenski jezik s svojimi romani. Ker je fašizem čedalje bolj zatiral Slovence na Primorskem, je tudi Bevk okusil fašistične zapore. Spomladi 1935 je bil skupaj s Francetom Steletom in Josipom Vidmarjem v Španiji. Tam je prijateljeval z Zoranom Mušičem. Leta 1943 je pobegnil iz zaporov in postal eden pomembnejših voditeljev narodnoosvobodilnega gibanja v Slovenskem primorju.

Po drugi svetovni vojni je najprej živel v Trstu, nato pa v Ljubljani, kjer je leta 1970 umrl. Prebivalci Nove Gorice so mu v veliko zahvalo s ponosom postavili spomenik, po njem se imenuje tudi centralni trg, prav tako pa tudi knjižnica. Velja za najplodovitejšega slovenskega književnika, ki je rasel ob Cankarjevi umetnosti, se naslanjal na tradicijo in črpal iz sodobne evropske književnosti.

2. DELO

Bevkovo literarno delo je zelo obsežno, saj zajema pesmi, zgodovinske in sodobne romane, novele, povesti, črtice, drame, mladinske povesti in pesmi, filmske scenarije, potopis in prevode. Že pred prvo svetovno vojno in med njo je Bevk pisal pesmi, za katere je značilna razgibana ritmika, drzna simbolika in iskrena doživetja. Na njegovo pesem je sprva zelo vplival Župančič, pozneje pa se je kot pesnik nagibal k ekspresionizmu. Piasateljevanja se je učil pri domačih pisateljih. Tukaj je predvsem čutiti vpliv Ivana Cankarja. Kasneje pa je Bevk prišel v realistično opisovanje sodobne snovi, česar se je naučil pri ruskih in francoskih realisti. Svoja dela je objavljala skoraj v vseh listih in revijah. Bevkove zgodbe se odigravajo na Slovenskem Primorju, zanima ga življenje meščanov, samotnih hribovskih kmetov po Cerkljanskem in Tolminskem. V njegovem delu se zvrsti množica realnih oseb, pri katerih je Bevk odkrival zlasti boj za obstanek, pravico, ljubezen in lepoto. Njegovi ljudje, ki jim je ljubezen glavna vzmet, se bore za življenje, zemljo, dom, posest. Mnogi med njimi so pohlepni, lakomni, grabežljivi, skopuški, nekateri zaidejo na pot zločina ali v čudaštvo. Ko je hotel zajeti celega človeka in občutiti vse človeške utripe, je izsledil v svojih ljudeh in njihovem okolju polno groze, nasilja, krvi, teme in zla. V fašistični dobi se je uprl nasilju,

zasužnjevanju in iztrebljanju slovenskega prebivalstva. Zaradi cenzure ni mogel vsega naravnost povedati, zato je marsikaj le naznačil ali pa je svoje zgodbe prenašal v preteklost, pri čemer mu je bila zgodovina za kuliso.

Znani Bevkovi povesti iz kmečkega življenja sta *Krivda* in *Ljudje pod Osojnikom*. Po vsebini in slogu je najbolj znano Bevkovo delo roman *Kaplan Martin Čedermac* (1938), v katerem pisatelj obsoja raznarodovanje, nasilje nad ljudstvom in protinarodne cerkvene ustanove v času fašistične Italije. Da bi se varoval fašistične policije, je moral Bevk delo izdati v Ljubljani pod psevdonimom *Pavle Sedmak*. Še pred vojno in po njej je France Bevk mnogo pisal za mladino. Njegov topli odnos do otrok mu je pomagal, da je ustvarjal to, kar jih je zanimalo in kar jim je bilo potrebno za vzgojo. Za najmlajše je pripovedoval pravljice, večje pa vodil po svetu, jih učil kulturnega vedenja ali jim pripovedoval o svojem življenju. V mladinska dela je nevsiljivo vnesel spoznanja o naravi, družbi in življenju ter toplo domoljubje. V povestih *Pastirci*, *Grivarjevi otroci* in *Pestrna* je popeljal Bevk svoje mlade bralce v tolminske hribe, med revne bajtarje in dninarje. Njihovi otroci morajo že z desetimi ali dvanajstimi leti k bogatim kmetom služiti. Knjiga *Tonček* pripoveduje o dečku, ki je živel v Gorici, kjer so fašisti zaprli vse slovenske šole, in se moral učiti italijanski jezik. Pomembno delo je tudi zgodba *Lukec in njegov škorec*, v kateri opisuje, kako sta Lukec in njegova mati krenila na pot z ladjo proti Ameriki, kjer ju je pričakoval oče, ki je še pred njima odšel služiti in poskusil »priti do kruha«.

V povestih za mladino sta Bevkov slog in jezik najjasnejša in najlepša, saj se v njih najbolj približuje bogastvu in naravnosti ljudskega jezika in sloga. France Bevk je odločno vztrajal, da bi se ohranil slovenski jezik in stal kot slovenski izobraženec svojemu ljudstvu zvesto ob strani. S svojim delom je krepil narodno zavest, ter pripravljajal narod na bitko za osvoboditev.

3. BIBLIOGRAFIJA

Pesmi,

Pesmi (1921)

Smeh skozi solze (1959)

Dela za odrasle

Smrt pred hišo (1925; leta 1934 močno predelana izide pod naslovom *Ljudje pod Osojnikom*)

Kaplan Martin Čedermac (1938)

Tuja kri (1954)

<u>Človek proti človeku</u> (1930)
<u>Črna srajca</u> (1956)
<u>Umirajoči bog Triglav</u> (1930, 1960)
<u>Med dvema vojnama</u> (1946)
<u>Kresna noč</u> (1927)
<u>Vihar</u> (1928)
<u>Znamenja na nebu</u> (trilogija: Krvavi jezdec, 1927; Škorpioni zemlje, 1929; Črni bratje in sestre, 1929)
<u>Burkež gospoda Viterga</u> (1931)
<u>Stražni ognji</u> (1931)
<u>Pravica do življenja</u> (1939)
<u>Iskra pod pepelom</u> (1956)
<u>Viharnik</u> (1957)
<u>Hiša v strugi</u> (1927)
<u>Jakec in njegova ljubezen</u> (1927, pozneje Bridka ljubezen)
<u>Krivda</u> (1929)
<u>Kamnarjev Jurij</u> (1930)
<u>Vedomec</u> (1930)

<u>Železna kača</u> (1932)
<u>Žerjavi</u> (1932)
<u>Veliki Tomaž</u> (1932)
<u>Dedič</u> (1933)
<u>Huda ura</u> (1934)
<u>Ubogi zlodej</u> (1934-35)
<u>Srebrniki</u> (1936)
<u>Domačija</u> (1939; v knjigi izide leta 1960)
<u>Slepa ulica</u> (1961)
<u>Muka gospe Vere</u> (1925)
<u>Julijan Sever</u> (1926)
<u>V zablodah</u> (1929; predelan z naslovom Zablode, 1963)
<u>Mati</u> (1929)
<u>Gospodična Irma</u> (1930)
<u>Mrtvi se vračajo</u> (1930)
<u>In sonce je obstalo</u> (1931, v knjigi izide 1963)
<u>Človek brez krinke</u> (1934; ponatis z naslovom Brez krinke leta 1960)

<u>V mestu gorijo luči</u> (1936, kasneje Morje luči)
<u>Faraon</u> (1922)
<u>Rablji</u> (1923)
<u>Gmajna</u> (1933)
<u>Samote</u> (1935)
<u>Dan se je nagibal</u> (1939)
<u>Mlada njiva</u> (1940)
<u>Novele</u> (1947)
<u>Obračun</u> (1950)
<u>Krivi računi</u> (1956)
<u>Kajn</u> (1925)
<u>Še bo kdaj pomlad</u> (1950)
<u>Pot v svobodo</u> (1953)
<u>Mrak za rešetkami</u> (1958)
<u>Suženj demona</u> (1925)
<u>Beg pred senco</u> (1926)
<u>Začudene oči</u> (avtobiografski spis; 1936)

Dela za mladino

<u>Iz iskre požar</u> (1963)
<u>Tatič</u> (1916-1917)
<u>Jagoda</u> (1930)
<u>Lukec in njegov škorec</u> (1931)
<u>Lukec išče očeta</u> (1932; ta knjiga ter <u>Lukec in njegov škorec</u> sta leta 1954 združeni)
<u>Tovariša</u> (1934)
<u>Pastirci</u> (1935)
<u>Pestrna</u> (1939)
<u>Tonček</u> (1948)
<u>Mali upornik</u> (1951)
<u>Črni bratje</u> (1952)
<u>Razbojnik Saladin</u> (1959)
<u>Učiteljica Breda</u>
<u>Kozorog</u> (1970)

4. **FRANCE BEVK - KAPLAN MARTIN ČEDERMAC**

1. **POGLAVJE**

Čedermac je še dolgo strmel za orožnikoma, ki sta odhajala iz Vrsnika. Zahtevala sta da pri maši govori italijansko. Ponoči sta z njegovo sestro Katino odnesla katekizme in molitvenike, ki so bili napisani v slovenskem jeziku v cerkev sv. Mihaela. Skrila sta jih na dno zaboja. Ko sta odhajala nazaj domov, sta šla še k materi v Krnico. Na poti sta srečala Žefa Klinjona. Nato sta prispela do matere in Čedermac ji je vse povedal. Ob pozni uri sta se nato vračala domov. Doma je Martin še nekaj razmišljal proti jutru pa je zaspal. Bila je nedelja. Pri maši je govoril pridigo po latinsko in nihče ga ni razumel. Vsi so se čudili. Tam je bila tudi Breškonka, ki je vsak dan zahajala v cerkev. Solze so ji začele polzeti po licih, zraven nje pa je sedela njena nečakinja Mjutka ki je bila duševno prizadeta. Mjutka je začela jokati in kričati, ko pa so jo hoteli odnesti ven je Čedermac po slovensko zaklical naj jo pustijo. Po maši pa so se možje pogovarjali in celo kregali. Nato pa je prišel Čedermac in jim je rekel naj se pomirijo in da je bilo ukazano, da je moral govoriti italijansko. Bal se je kaj bodo rekli ljudje.

2. POGLAVJE

Martin je bil povabljen na kosilo v Rupo, kjer je bilo žegnanje. Tisti dan mu je zbolela tudi mati. Z obiskom ga je prepričala naj gre vseeno v Rupo. Tam so bili kaplani: Potokar, Don Jeremija, Mornardini, Španjut (on je podpisal, da bo mašo vodil v italijanskem jeziku), Orehovec in Skubin. Tam so se pogovarjali o Čedermacovi pridigi, nato o Španjutu in nazadnje še o Skubinu, ki ga nobeden ni preveč maral. Nato je zazvonilo Zdravo Marijo in ko so zmolili so se poslovili in odšli. Ko je prišel Čedermac domov je videl, da je bil Žef pri Katini. To se mu je zdelo čudno. Nato sta odšla spat. Naslednji dan je dobil pismo od župnika Severja. Ni vedel kaj mu naj napiše a je vseeno vzel svinčnik in začel pisati. Izpovedal se mu je in pisal je vse kar ga je težilo.

Bil je petek, ko sta prišla poročnik in brigadir. Hotela sta kakor zadnjič, da podpiše listino, da bo maševal po italijansko. Vendar se je uprl in odpeljala sta ga v Čedad na zasliševanje s perfektom. Tam se mu je upiral in se zagovarjal a brez uspeha. Po večurnem zaslišanju je lahko odšel nazaj domov. Srečal je kovača Vanca Rakarja in on mu je povedal, da so po hišah pobirali slovenske molitvenike in katekizme. Doma pred vrati ga je čakala Katina ki je bila zelo v skrbeh zanj. On pa je bil nanjo zelo jezen, ker je spet govorila stvari okoli. Katina je začela jokati in je hotela oditi. Martin ji je rekel, da k materi ne sme saj bo zaradi skrbi umrla. Zato je morala Katina nazaj.

3. POGLAVJE

Po maši so ostale samo ženske in so molile rožni venec. Zatem je Čedermac doma bral knjigo in ga je motil hrup iz krčme. Nato mu je neka ženska prišla povedat, da se bosta Vanc in Brtič stepla. Čedermac ju je prekinil. Brtič je bil besen na Vanca ker mu je rekel, da je on odvaduh. Iz krčme se je oglasila narodna pesem. Vanca je poklical na samo in mu povedal da je odvaduh Žef Klinjon in da tega ne sme nikomur povedati. Kmalu so se razšli. Na poti domov je srečal Klinjona in mu rekel, da naj se izogiba Katine.

Po maši je k Čedermacu priteknel deček Nanic in mu rekel, da mu mati umira. Odhitel je do nje. Govoriti skoraj ni več mogla njene poslednje besede so bile: » Martinac! Sveti oče so naši sveti Materi jezik odrezali... To ni pravično... To ni dobro!« Umrla je proti jutru.

Nato je Martin zbolel a je kmalu ozdravel. Čez nekaj dni so ga čakali otroci, za nauk. Povabil jih je na svoj vrt in jedli so grozdje. Med tem jim je preprosto razlagal o tem, da morajo

spoštovati svoj jezik in svoj narod. Vedel pa je da bodo otroci spremenili njegove besede in jih povedali doma.

4. **POGLAVJE**

Martin je iskal Skubina. Ker ga ni našel je odšel nazaj domov je srečal zdravnika Sicilijanca z avtom. Ponudil mu je prevoz in Čedermac ga je sprejel. Sicilijanec je opozoril Martina, da ga iščejo. Doma zvečer je pri Čedermacu zaropotalo. Bil je Brtič ki je prišel Čedermaca opozorit, da so prišli ponj in mu svetoval naj zbeži. Čedermac je res zbežal do nadškofa v Videm. Spremljal ga je še brat Bepac. Škofu je vse povedal a škof ga je razočaral saj mu je povedal da on ne more storiti nič proti temu. Čedermac mu je rekel, da nekaj pa lahko storijo mu je nadškof odgovoril da ne smejo iti do skrajnosti. Čedermac se je razburil in močno ugovarjal nadškofu zato ga je nadškof odslovil. Peš je šel domov. Ko je prišel v Vrsnik so ga tam čakali možje. Vse jim je povedal. Doma ga je čakala Katina. Z njo je bil spet osoren, kar je kasneje obžaloval. Ker ni mogel zaspal je šel molit.

5. **POGLAVJE**

Martin je obiskal Severja in se mu izpovedal. Tisti da je bil zelo vesel. Nato je Čedermac prespal pri Severju, naslednji večer pa se je odpravil domov. Katina je prinesla večerjo in je pela. Čedermac je bil nenavadno vesel je pel z njo. Naslednji dan je bil nedelja. Čedermac je govoril slovensko, peli so slovensko in molili so slovensko. To je bila njegova poslednja maša. Pri pridigi je govoril o slovenskem jeziku, o domovini, da ne smejo popustiti in da morajo obdržati slovenski jezik in se zanj boriti. Med mašo mu je postalo slabo in mislil je, da ne bo dokončal maše, da bo prej umrl. Doma mu je bilo še slabše. Bil je resno bolan in zunaj je padal sneg. Imel je blodnje in spomnil se je katekizmov, ki jih je nesel v cerkev Donu Jeremiji. Šel jih je iskat komaj je hodil. Med potjo je videl Vanca ki je tekel nato pa še krvavega Klinjona. Tekel je domov in v zelo slabem stanju prišel domov. Tam je bil tudi Don Jeremija, ki je sklical može. Mislil je, da bo umrl, vendar mu je zdravnik rekel da bo do pomladi zdrav.

6. **POGLAVJE**

Bližala se je pomlad in Čedermac je skoraj že ozdravel. Čez nekaj dni sta prišla do njega nov kaplan in Potokar. Svetovala sta mu, naj se upokoji da ne bi prišlo do kakšnih zapletov. Čedermac se je s težkim srcem upokojil in Katina in on sta šla živeti k bratu in nečaku v Krnico.

5. **VIRI**

http://sl.wikipedia.org/wiki/France_Bevk

Branje 3, Darinka Ambrož, Založba DZS